

„Slovenka“

    Glasilo slovenskega ženstva.

Izhaja v Trstu kakor priloga „Edinosti“ vsako drugo soboto.

Naročnina znaša za vse leto 3 gld.; za naročnike »Edinosti« pa 2 gld.; posamezne številke se dobivajo v Trstu v tobakarni g. Lavrenčiča na trgu della Caserma po 12 kr. — Rokopisi naj se pošiljajo uredništvu »Slovenke«, naročnina pa upravništvu »Edinosti«, ul. Molino piccolo št. 3.

Vsebina 5. zvezka:

Pavel Dolenc : Pismo rad bi pisal . . . — pesem.
— Kristina : Pesem — pesem. — Danica : Telesne vaje. — Kristina : Pesem — pesem. — Pavel Dolenc : Radi toalete. — Zorana : Pri vodnjaku — pesem. — Ivanka A. : Žensko vprašanje. — „Z“ : Sreče. — Narodne pesmi. — Književnost: Razno. — Doma.

SLOVENKA

GLASILO SLOVENSKEGA ŽENSTVA

Zvezek 5.

V Trstu, 11. marea 1899.

Letnik III.

Pismo rad bi pisal . . .

Pismo rad bi pisal,
pisal je z roko tresočo.
Vanje bi zarisal
srca svojo željo vročo.

Mrtva pa beseda
zdi se v pismu moja vsaka.
S pisma nemo gleda,
boljše sreče nema čaka.

Boljšo kmalu vdahne
moč duha mi zmagovita.
A pomen ji sahne —
V meglo tudi ta je skrita.

Pismo sem odložil,
dolgo pismo zapričeto,
bridko sem potožil
s srcem tožnim, z dušo vneto ;

»Oj, ki ste odkrili
črk umeteljno pisavo.
vi ste se motili
z modro premeteno glavo!

Naj se črk našteje
jezer dolgih na stotine,
ktera mi umeje
src človeških globočine?!«

Pavel Dolenc.

Pesem.

Olgji, Veri in Meliti
Juliji in Josipini
zlagaš pesmi — a nikoli
ne zapoješ ti: „Kristini“.

Pesmi zame spe ti v srci —
kot mrliči spe v dnu groba —
svetel dan jim zagrnila
je sveta zavist in zloba.

Kristina.

Telesne vaje.

Da so telesne vaje razvoju človeškega telesa in utrditvi zdravja jako ugodne, da, celo prepotrebne, je danes pribito in priznано. Kako vedo tudi Slovani čislati njih blagodejni vpliv, kažejo razni čili »Sokoli«, ki se smejo ponašati z največjimi vspehi in najgorkejšimi simpatijami. Krepka polovica človeštva si je dobro preskrbela, kako ima še bolj krepiti in vaditi žilave svoje ude, le nežni spol smatra telesne vaje morda za kak možki privilegij, ter se drži še jako rezervirano. Vendar pa treba tudi ženski zdravja in moči, bodisi v njenem poklicu v življenju, bodisi v njenem naravnem poklicu kot soproga in mati.

Kaj nam hoče slabotna, bolehana mati? Moremo li pričakovati od nje krepkih, zdravih sinov in hčerâ? Ali pa bode mogla izpolnjevati svoje svete dolžnosti napram svojim otrokom? Gotovo ne. Število onih mater, ki niti niso zmožne rediti svojih detet, je uprav ogromno. Kako slabo pa vspevajo deca po umetnem načinu hranjenja, ja dosti znano.

Kolikokrat je odvisna celo zakonska sreča od ženinega zdravja. Egoistični možki spol je uže tak, da ljubi bolj zdravo, veselo ženico, nego pa klaverno, bolehanvo bitje, poleg kojega se le dolgočasi. Kaj čuda torej, če si išče kratkočasje zunaj hiše, med tem ko bolna žena doma tuguje ter solze pretaka.

Zakaj bi pač ne obračale tudi ženske več pozornosti na razvoj svojih telesnih moči? Zakaj bi si ne i one vadile in krepile svojih udov?

Razširjeno je menenje, da dobé ženske po telovadbi nelepe, oglate oblike. To je morda glavni uzrok, zakaj se še ni razširila tudi mej ženstvom gojitev telesnih vaj. To menenje je le malo opravičeno.

Res je, da postanejo po vstrajni vaji kosti krepkejše. Ob jednem se pa pomnoži tudi mišičevje, ki kroži oblike. Kaka razlika mej polnimi, čvrstimi udi zdrave ženske in mehkužno, brezkrvno tolščo onih dam, ki prežive svoje brezposelno življenje na mehkih fotejljih. Gotovo je pa lepša zdrava, čila krasotica, nego pa umetno vzgojena eksotična rastlina iz tropičnega rastlinjaka. Poglavitno je le, da se izberejo ženski konstituciji primerne vaje. Kedor bi hotel vaditi ženke na isti način kakor možke, bi seveda ne žel zaželjenih uspehov. «Eines schickt sich nicht für alle». Zato treba umno presojsati in izbirati. Saj priporočajo v novejšem času primerne lahke vaje celo ženam v blagoslovljenih okolnostih in sicer z dobrimi uspehi.

Veliko si je opomoglo žensko zdravje uže po raznih športih. Igre na planem, hribolaztvo in posebno kolesarjenje so utrdili in ojačili tudi žensko šibko naravo. Vendar to še vse ne zadostuje. Treba nam tudi sistematičnih vaj, skratka — telovadbe.

Ženske, koje imajo resno voljo vzdržati in vkrepiti si zdravje, naj bi osnovale tedaj telovadsko društvo. Saj bela Ljubljana ne bi bila nikakor prva v tej stroki.*) Ženska telovadna društva obstojijo vže po raznih, zlasti nemških mestih ter uspevajo prav dobro. Na-stopajo celó korporativno pri javnih telovadnih vajah, vzbujajoč veliko zanimanje in odobravanje.

Telesne vaje pa ne krepijo samo telesa, one krepijo tudi duha. Mens sana in corpore sano, to je veljalo uže pri starih Rimljanih. Vsled dobro urejenih telesnih vaj ginevala bi sčasoma celo ženska apatija in brezbriznost, koja tlači sedaj ženski rod kakor težka môra.

Seveda, marsikatera hišna gospodinja si bode mislila: od kod naj si vzamemo pač še časa za telovadbo, ko že tako komaj izhajamo sè svojimi opravili. Tem naj bodi rečeno, da človek ni stroj, ki bi mogel delati vedno naprej in naprej brez presledka, brez premembe. Če se odpočijete od svojih hišnih skrbij v društvu tovarišic z veselim gibanjem udov v taktu, če si bodete natezale zamrle mišice na telovadnih aparatih, potem vam pojde delo doma še enkrat hitreje od domačih opravil. In časa, Bože moj, časa je za vse dosti, da smo le dobre volje. Nekaj manj tistih imenitnih posetov, nekaj krajših razgovorov sè sosedo in časa je dovolj.

Dosti dolgo uže sameva ponosni Sokol. Čas je uže, da se mu pridruži i čila Sokolica.

Danica.

Pesem.

Sladko sta se ljubila
Kot ptička drobna dva.
In kupo sta ljubezni
Izpraznila do dna.

Minilo ni še leto,
Dekle ob zibelki
Samotno posedava,
Smeji se in — ihti. —

A ljubec njen na vasi
Popeva zdaj glasno —
Čez nekaj tednov — drugo
Dekle poročil bo.

Kristina.

*) V Trstu je bil pred tremi leti telovadni oddelek za ženske. Telovadile so jako rade. (Op. ur.)

Radi toalete.

Spisal Pavel Dolence.

I.

onj kamelij je plaval po mračni sobi. Težke gardine so zastirale visoka okna, da se ni mogla razliti jasna solnčna svitloba po ljubkem budoaru mlade gospe Strossove. Skozi čipke in križajoče se rese zaves so žareli le posamezni traki mladega pomladnega solnca. Kakor radovedna solnčna očesca so poskakovali žarki skozi ta gardinska okenca in trepetali kakor okrogli zajčki na posameznih delih nikakor razkošno bogate, ali vendar dragocene oprave. Dva žarka sta objela veliko japonsko vazo stojeko na stebriču od mahagonijevega lesa, ki je bil složen z bisernico in zlatimi žilicami. Šopek žarkov se je razlil na cvetlično mizico, krog katere so zeleneli in blesteli široki, pahljačasti palmovi listi; dehteče kamelije so vsrkavale v popje in cvetje zlate žarke, po katerih so tako hrepenele in katerih so se pred kratkim v cvetličnjaku napivale vsak dan, kolikor jim je bilo drago, da so na večer kot omočene same širile omotno vonjavo krog sebe. Na mizici so nosile tri bronaste najade stekleno poloblo, v kateri so plavale zlate ribice v kristalni vodi; in kadar je katera preplula in švignila skozi solnčni žarek, ki je prodiral kristalno posodo, so se ji zablistale luske, kakor bi kdo vsul bisere po vodi.

Tiho, mehko, nekako skrivnostno je bilo v tej dražestni samoti.

Papir zašumi in zapoklja, kakor zašumi pola časnika, če ga obrneš. Pri oknu, blizu cvetja, se zgane zavesa, in kar cela množica solnčne luči prodre v sobo, kakor bi se svitloba kosala, kateri žarek prvi zatrepeta na beli roki mlade gospe, kateri ji prvi pogleda skozi goste vejice v lepo oko in kateri se prvi zavije in skrije v bujne črne lase. — —

Mlada je bila gospa Strossova in krasna. Njena glavica — ni bila kakor skromna vijolica, ki mika in se nam mili pod grmom sredi prvih bodic mlade trave; tudi ni bila ta glava kakor cvet ponosne vrtnice, ki kraljuje sredi vrta in cvete samozavestno, kakor bi vedela, da je kraljica cvetja. In zopet ni bila ona kakor nagel, tisti rdeči nagel, odsvit življenja, znak kipeče krvi, tisti planinski nagel, ki je čvrst in krepak, kakor rdečelično planinsko dekle, ki ga goji in si ga zatika v nedra, ne — gospa Strossova je bila med kamelijami — sama najlepša kamelija. Njeno lice je bilo mehko tako, da se je v solncu videlo, kakor bi bila pod prozornim licem razlita rahla

večerna zarja. In na tem licu ni bilo sledu strasti, ni bilo krog ust ni najmanjše gubice, ki bi izdajala le košček drznosti. Oko ji je sijalo mirno in jasno; otročje oko — a bilo ni skaljeno, bilo je pošteno. Samo čelo, na katero so padali črni lasje, le to čelo ni bilo danes jasno. Majhne brazdice so bile potegnjene preko čela, da so se ti zdele kakor oblaki na jasnem nebu.

Gospa Kamila Strossova je sedela v nizkem naslonjaču pri majhni mizici. Roke je držala v naročju, brez moči, ohlapno, nemarno. Na mizici je bilo nekaj knjig, vrhu njih nerodno zganjen velik modni časnik.

Kamila je vpirala oko na mizico; ali to oko gotovo ni nič videlo, ni ničesar občudovalo — ampak zrlo kakor v meglo in videlo samo slike svoje domišljije. Tedaj bi bila ona najlepši model, da bi umetnik vpodobil tiho resignacijo. Hrepenela je po nečem, želela iskreno nekaj, a na vsako željo, na vsak ukrep in na vsako misel ji je monotonno odgovarjalo spoznanje in prepričanje: Ne moreš! In ob tem, ne moreš ji je opešala moč, zaustavilo se kolesje bujne domišljije, naredil se je v vsem mišljenju nekak voz — toda Kamila ni zbesnela, ni se ugriznila v ustnico, in udarila z nogo ob tla — ni jokala, ni tožila —, ni je zbolela glava, ni klela usode — Kamila se je udala — — — in tiho trpela.

V prednji sobi so zašumela krila, in stopinja prav malce cvrkajočega čevljička se je oglasila na parketu; Kamila se ni ozrla, ker ni slišala nič. Na priprta vrata budoarja potrka zamolklo sklepek nežne roke, ki je bila stisnjena v mehke rokavice. Kamila še ne sliši nič. Skozi vrata stopi elegantna dama v izborni toaleti in trenotek obstoji za vrati. Oko, katero je upravkar gledalo polno solnčno luč, se ni moglo hitro zavedati v tem skrivnostnem polumraku. Kmalu je pa razrlo Kamilo na stolcu, kjer jo je že tolikrat dobila prijateljica — gospa Maerik-ova. Po prstih gre k njej, ter ji rahlo ponagaja z mehko pahljačo po belem tilniku.

Kamila se tsresne in skoro bi bila vskliknila presenečenja, da se ji ni gospa Maerik-ova tako glasno in prostodušno nasmejala, kakor najivno dekletce, ki pošegeta součenko po zafrknem nosku, ter jo vzbudi iz drémalice.

«Kamila, ali spiš z odprtimi očmi?»

«Čakaj, kakor duh si se priplazila k meni! Zganila sem se, tako sem se prestrašila!»

Obiskovalka je takoj odložila pahljačo, solnčnik in klobuk, ne da bi čakala, povabila Kamile. Jasno je bilo, da je to njena dobra prijateljica, ki je pri gospej Strossovi kakor doma. Primaknila si je

drugi foteljček in se kóketno zazibala vanj, da je pokazala izpod krila najmoderneje čevljké.

«Kamila, kaj si vendar tuhtala, da si bila tako uglobljena? Tebe bi pri belem dnevu lahko kdo ukradel, ker čuječa sanjaš — ah, Bog ve kake sanje! Au nom du Ciel! to so bile krasne sanje, da si kar s sveta izginila, je-li — Kamila — Srečen tisti junak, o katerem sanja taka Junonica!» —

«Beži, beži! — Junak! Kdo je dandanes junak?! O junakih bremo v starih klasikih in v predstoletnih romantikih. Dandanes — in junaki! Fraze! pustiva to!»

Tedaj si pa sanjala o sebi! — junakinji, o sebi kameliji — pri cvetličnem korsu».

«Tako je! Junakinja bom, če hočeš mučenica; pa ne zaradi korsa, ampak zato, ker bom brez njega — doma».

«Kamila!! Ali se ti blede!»

«Nič so mi ne blede. Zato ni treba filozofije, kí bi mi zbegala glavo. Zato zadoščuje abecednik: Toaleta bi me stala toliko, da je ne zmorem — torej moram — moram — drugi moram je izgovorila počasi. — «Kamila, pomisli, da bi bilo to naravnost žaljenje — žaljenje nas vseh — to bi bil škandal. Vse te hočemo imeti v svoji sredi, vse: gospe Pinkeles, Rosenberg, Sufelblut, — ah no vse, veš vse prve dame. To si izbij iz glave, to je bila banalna iluzija.»

«Naná, s temi se jaz ne morem meriti. One so bogatašice — njih moške skoro milijonarji — a jaz — kaj imam jaz?»

«Moža imaš, moža uradnika, kateri mora skrbeti zate; tvoja čast, njegova čast, tvoja krasota, njegova krasota. Zakaj te je vzel, če ti ne more izpolniti vseke želje?» —

«Izpolni vse, kar more. Česar ne zmore — ne zmore».

Kamila je obmolknila in se ozrla skozi okno, kjer je videla na cesti bogato kočijo, katero je peljala četvorica snežnobelih kónj v zlati opremi. Obrnila se je hitro zopet od okna, kakor bi se je polastila zavist in ni hotela gledati ohole sreče bogataševe.

«Kamila, tolikokrat sem rekla, zaklepaš se, samevaš in cveteš tako dober kup svojemu možu, v tem ko bi milijonarji trosili stotake in bisere za en tvoj pogled, za en dih tvojih ust, za en poljub na tvojo roko — ah — v biserih bi se žarila — in ti nočeš.

«Naná, jaz sem ga vzela iz ljubezni in on mene takisto. Vse imam od njega — od sebe nič. Ne bom ga varala!»

Kamila, če ti ne more on streči dostojno kakor zaslužiš, kakor pristuje tvoji krasoti; tedaj pač ni nikako varanje, ako lepota skrbi sama za-se in sama sebi služi in se da uživati tudi drugim, da more

sama potem uživati, po čemur hrepeni. Ne bodi vendar taka izjema — bodi človek, kakor so tvoje družice. Ali ti jih naštejem po vrsti — gospa A, gospa — B — gospa — — — — — In možje? Tiho so, in še kako tiho, — ker vedo, da sami niso zmožni, da bi dali v polni meri to, česar je treba mladi in lepi ženi».

«Jaz jih obsojam».

«Ti, drugi pa ne, celo lastni soprogi ne. Poznam tudi tvojega; vem, da te ljubi, in ker te ljubi, zato bi te gotovo ne obsojal, če bi tudi vedel».

«Ne, ne, pusti me! Ti me razburjaš! Jaz se izgovorim, da me muči migrena — in ne pojdem».

«Kamila, katera je med nami tako kratkovidna, da bi ti verjela? Migrena! Tako vtelešeno zdravje, kakor si ti — in migrena, o kateri doslej še nisi nikoli tožila! — Ne bodi poleg tega še smešna! Vse zastonj — ti pojdeš — ti moraš. Ti boš naše skupine kraljica, to je dognано. — — — — —»

Ko je odšla gospa Maerik-ova, je odnesla v kuverti posetnico Kamilino; na zavitku je bil napisan naslov — psevdonim — na Kamilo, z natančnim opisom nadstropja in vrat.

Nanà je odšla po stopnicah prožno in vzneseno. Lice je nabrala v najpoštenejši izraz zakonske žene — v grešnem srcu jo je pa šegotala neizmerno sladka misel, da bo na svetu jedna izdajalka več.

Kamila se je vrnila v stanovanje, omahnila na kanape, zakrila obraz in bolestno vzdihnila — «Madonna!»

II.

«Hôtel Paris» je slôvel napis nad mramornatim balkonom in se bliskal v velikanskih ôrkah, ki so bile razsežne skoro čez vse pročelje najelegantnejega velikomestnega hotela. Skozi nekaj ‚peristil‘ so drdrali neprenehoma vozovi, omnibusi, landaverji — in mogočni zvonec je naznanjal dohod in odhod hotelskih gostov.

Za krasno se razcvelim oleandrom, katerih je stala dolga vrsta — kakor drevored — pri vhodu, je stal livriran vratar. Brilljant mu je žarel na roki, ko je zalepljal zmotano cigareto iz najfinejšega sultanflora, in ko je vzel vžigalice iz žepa, zablestela mu je na telovniku dragocena zlata verižica. Prižgal si je cigareto s toliko elegantnostjo in grandeco, kakor bi ne bil sluga ampak plemič najboljše vrste.

Dvakrat je globoko potegnil ob cigareti, pogledal zapovedovalno po drugih slugah, ki so švigali mimo njega, ko prišeta mimo hotela mogočna dama, vodeča za roko ljubeznivo dekletce, kateremu

so se vsipali zlati lasje izpod širokega slamnika po hrbtu in ramah. Z desnico se je držala mame, z levico je pa ujčkala Maerikova Zalina v pisani mreži zavito žogico. Ko je vratar zagledal damo, stopil je kakor bi zmrznil, naredil poklon globok, spoštljiv, kakor bi se klanjal kneginji. Dama mu je odzdravila komaj z očmi in šla preširno po gladkem asfaltu mimo krasno cvetečega oleandra.

Sokolje oko bi ne bilo ničesar opazilo — ali vsaj tega ne, kar je opazilo rafinirano vratarjevo oko. Pozdravljal je gospo še za hrbtom, potem stopil še bližje oleandra, prižgal še enkrat cigareto in bil nalašč toliko neokreten, da mu je zdrsnila majhna škatljica za užigalice med zelenje, ki je rastlo ob deblu oleandra. Ko je škatlico pobral, vtaknil je žnjo vred v žep majhen bel listek. Dopušil je cigareto in šel ponosno v stanovanje. — — —

V prvem nadstropju hotela se je prebudil na otomanu mlad mož, v najlepši dobi — kakih tridesetih let. Pripeljal se je opoludne v mesto in po kosilu je dolgo počival od utrudljive vožnje.

Pri vratarju se je bralo njegovo ime na zglasnici: Baron Jaroš Mihajlovič, zasebnik. Ali to ni bila istina. Po Jaroševih žilah ni tekla baronska kri. To plemstvo si je pridela zato, ker se je hotel v velikem mestu bolj odlikovati. Jaroš Mihajlovič je bil lastnik veleposestva, lepe grajščine in še lepše glavnice v gotovini, katero je jedinec podedoval po stariših. Dovršil je zrelostni izpit potem pa vrgel knjige iz rok in vkljub volji starišev ostal doma in rekel, da hoče biti — kmet. In ni se zmotil v tem poklicu. Živel je presrečno doma, daleč od hrupa in strupa velikih mest — in prav zato je tudi ohranil mladeniško svežost in veselost, ker ni užival z veliko slastjo vsega razkošja velikih mest, katero izmozga često mlado življenje, da srečuješ presenečen po ulicah tridesetletne — starce. Dasi je mnogo bral, vendar je ostal skozi in škozi idealist. V korupciji in kalužah moderne dobe je čul in čital — a vsega ni verjel, ni mogel in ni hotel. In sedaj, ko je bil v tridesetem letu, ga je zvalila radovednost v svet. Sklenil je pogledati naravnost v gnilobo sveta, sklenil si je nabrati izkušenj, prepotovati nekaj večjih mest — predno se oženi. — —

Pet je bila ura, ko se je torej prebudil ta psevdobaron Mihajlovič na otomanu. Stegnil je krepko ude, z rokami segel v goste lase, potem pa potegnil iz odpetega telovnika uro in pogledal nanjo. Začudil se je. Hitro je vstal, odgrnil zaveso in se pričel oblačiti in urejati obleko. Pozvoni slugi. Čevlji so bili polikani, vsa obleka okrtačena — vse v redu. Pozvoni vratarju.

Drobnih korakov je prišel vratar po debeli hodnikovi preprogi, potrkal na lahko in vstopil globoko se klanjajoč: «Gospod baron, velévate!»

«Bo-li kaj zabave danes?»

«Gospod baron» — vratar je mežiknil lokavo z očmi, iz katerih je gledalo vse, samo nobena krepost ne, — gospod baron, zabava vas čaka izborna, fina, sveža. — Potrudil sem se za vas — ah — čestitam — prosim, gospod baron!» —

In Jaroš je prejel od vratarja drobno pisemce z natančnim naslovom nadstropja in vrat. Jaroš je bolj slutil nego vedel, kaj je. Bil je toliko oprezen, da se ni dal oholemu vratarju v zobe, češ, da je še daleč za velemestnimi navadami. Baronska napitnina je izginila v globokem vratarjevem žepu — in odšel je s taistim lizunskim nasmehom in dvorljivim poklonom s kakoršnim je prišel.

Mihajlovič je šel k oknu in ogledaval fine poteze ženske pisave na zavitku. Odprl je kuvert in tam bral ime — gospe Kamile Strossove.

Tam bo zabava — sveža zabava — za-me, tujca. — Jaroš je hodil gor in dol in držal vizitko v roki, pogledal je včasih, — postal, zmajal z glavo in zopet hodil.

Bil je boj — hud boj. — Izdajalec naj bom — rušitelj zakonske prisege — pomagač vražje hotnice — in mož — kaj pa ta? varan je, da bi ga jaz — o prokleta kaluža, v katero me peha slučaj prvi dan! Torej res sam babilon — zakaj — zakaj?

In bil je hud boj — in zvenelo mu je na uho zakaj — zakaj — zakaj? Radovednost ga je gnala: Pojdi, išči uzroka propasti, ne boj se! Mož si, idealist, gabi se ti tako verolomstvo, gabi se ti že kot možu — človeku, naj bi tudi ne bilo Boga — ne pravice — ne svetih zakonov — ne, ti bi tudi brez Boga to storil.

In bil je boj. Vroč je bil — zmagal je «zakaj?» — ta radovedni «zakaj» — in Jaroš je sklenil, da pojde. — — —

III.

Velike obločnice po glavnih trgih in cestah so lile jasno luč na vrvečo množico večernih šetalcev. Včasih je zatrepetala luč v zvončasti obli, kakor bi za hip hotela zamižati, ker se ji je sami vkljub žaroviti svitlobi zblestelo ob pogledu sijajne gospode. Pod temi lučicami je šumelo morje svile, kresili se tisoči biserov in draguljev, gibalo se sto in sto prekrasno vspelih teles, pogledovalo nešteto milo-plavih in ogenj sipajočih črnih očij — vtripalo toliko src v strasti — in znad te množice — znad teh šetalcev je plaval po vzduhu najmilejši vonj, kakor plava v jutranjem solncu nad rosnim vrtom belih limbarjev. — Da bi bil ta vonj dih kreposti, kateri je simbol limbar! — — —

Pohajkujoči opazovalci, ki so slučajno zajokali zagledavši prvič božji dan pod zlatimi stropi, za kar sami niso imeli čisto nobenih zaslug, te moderne ponočne vešče, ki so imeli poštete na prste vse krasotice, ki vse popoldne — dopoldne so redno prespavali — niso imeli duhovitejih pogovorov, nego da so zbijali banalne in trivijalne šale ali se pa prepirali za natančno barvo las lepe ženske, katero so pretečeni večer prvič zalotili, nanosniki in monokli, vsi ti so pa nocoj pogrešali v vrsti krasnega sveta — Kamile. Vsak večer ob lepem vremenu se je sprehajala — z možem ali pa v družbi prijateljic. In vsak večer so se naslajali gizdalini, ko se je prikazala ona; ali ta slaj ni bil tak kakor ob drugih ženskih. Kamila je bila vsem zapечатena knjiga, bila je nekako svetišče, vzvišeno bitje, pred katerim so bolj trepetali, nego je želeli, o kateri niso vedeli družega, nego da je soproga, srečna soproga, o kateri niso izvohali ne prej ne slej nobenega škandalčka, nič interesantnega, nič pikatnega, dasi je bila Kamila sama interesantna in krasna dama. In čimbolj je bila nedostopna, tembolj jih je vlekla, tembolj zanimala.

In nje danes ni bilo v šumeči reki. — Nikdo ni vedel, zakaj. — Samo gospa Maerikova je potajno pogledala v njeno motno razsvetljeno okno in srce ji je poskočilo v satanski radosti, ker je bila prepričana, da iz čistega ozračja pade nocoj v blato najlepša zvezda. —

IV.

Skozi smaragdno steklo viseče svetilke je sevala zalenkasta luč po Kamilini spalnici. Vsa oprava je bila v najlepšem redu, vsa prtenina je blestela snežnobelo, da niti lahnozelená svitloba ni mogla pobarvati bele tkanine. Bilo je v spalnici tako mehko, prijetno, nekam bajno in verbenov duh je prav na lahko zatapljal in povžival malce duška goreče svetilke.

Velika nihalka z okusno, v renesanskem slogu zrezljano omarico je rahlo tiktakala, da bi ne dramila ni motila skrivnostne tihote. Bilo je mehko, prijetno v Kamilini spalnici — a nikakor razkošno, marveč nekam resno, skrivnostno, kakor kako tajno svetišče.

Na kanapeju je slonela Kamila. Oblečena je bila v lahko belo domačo obleko. Dolga, močna kita z na koncu razpletenimi lasmi ji je visela po prsih, glava je bila nagnjena nazaj, oči je imela zaprte, skozi majhno odprte ustnice se je videla samo črta belih zob. V njenem naročju je počivala angeljska glavica dveletne Verice. — Zdaj pa zdaj je Kamila dvignila nekoliko glavo, odprla oči in prisluškovala. Ob vsakem ropotu, ob vsakem koraku v veži ali na stopnicah se je stresla in srce ji je nemirno utripalo, da ga je čula bolj

nego nihanje ure. Kamila je nekoga pričakovala, in sicer pričakovala v tisti grozni negotovosti, ki tvori iz minut ure, iz ur večnost, ki razburja vsaki živec, da se trese kakor struna pod lokom.

Koga je čakala nemirna pospa Strossova?

Soproga? — Ne. On se je imel vrniti šele čez tri dni. Torej nekoga drugega — tistega nepoznanca, kateremu bi žrtvovala zvestobo, čast, poštenje in mir srca — žrtvovala vse — vse — zaradi toalete. — Ne, nikdar ne! Ni ga čakala Kamila. —

Ko je odšla frivolno zapeljiva prijateljica od nje, tedaj je Kamila vzdihovala in kakor uničena omahnila na divan.

Zdelo se ji je, kakor bi bilo s šumom Maerikinih kril zaprhutalo po sobi sto demonov, sto besov, ki so se ji režali, laskali in smejali, da se ji je zdelu doslej tako mirni in srečni budoarček živ pekel. Ne moreš pomagati! druge so prav take, osoda zahteva, saj enkrat je nobenkrat — — — taki izgovori so ji šumeli po ušesih, da je vstala in hitela iz sobe v sobo, od omare do omare, prekladala obleko, odpirala predalnik, pregledovala lišp, listala po knjigah — vse zastonj: dveh vrstic ni mogla prebrati, in če jih je prebrala, ni jih umela. Bilo ji je tako mučno, tako grozno, da je hotela zbežati ven, odhiteti na kolodvor in se peljati kamorkoli, samo da ne bi bila doma, v tej sobi, po kateri plavajo in šume pošasti, ki se ji vkljub vsej vablјivosti zde ostudne in grde.

Minolo je popoldne, mrak se je pretopil v noč — in Kamila je trpela — neznosno trpela.

Služabnica ji prižge svetilko. Drobna Verica priteče za njo v sobo in kot grlica se oklene materinih kolen ter jo prosi, naj jo vzame v naročje.

Kamila je gledala angeljske oči svojega otroka, poljubila je ljubko glavico in jo stisnila na prsi. Ali ta poljub, ki je bil sicer sladek, jo je danes zapekel, da jo je prešinilo po vseh udih. Saj je bila ta glavica, oči in nosek, živ snimek tistega, kateremu je obljubila večno zvestobo. In morala je obrniti oči proč — zagledala se je v steno, kjer je visela v bogatem okviru mojsterska slika Correggiova: Madonna della Scala.

Kakor Kamile Veriea, tako se oklepa božje detece prečiste matere. In Marija je gleda z vso srečo in veseljem, vso dušo in vso ljubezen izliva v pogled na svojega sinčka — in njeno obličje žari neizmerne sreče. In sinek? Kako se je oklepa krog vratu — — toda zakaj ne vrača materi pogleda — zakaj s ozira od njenih oči proč — zakaj — in gleda — kam?

Kamilo strese mraz; tega prosečega in očitajočega pogleda ni prenesla — — —

»Nikdar!« je vskliknila, vstala in napisala listek gospe Maerikovi, da zahteva posetnico nazaj — da je vse v redu. In dekla je morala h gospej — morala jo je iskati doma — na sprehodih — povsod — dobiti jo mora.

Devet je odbilo in dekle še ni bilo s tistim pisemcem, ki je Kamili kljuvalo srce kakor kragulj, ki jo je peklo kakor žareče oglje v dno duše, katero je proklela v trenutku, ko je zmagala silo besov — Madonna z detetom.

V.

Električni zvonček je zacingljal na hodniku. — Obisk — dekla ne bi zvonila. Kamila je zdrhtela, kakor bi električni tok šinil od zvonca skozi njo, mravlje so ji zagomazele po vsem životu, srce je bilo kot kladivo, hitro, vznemirjeno. Dvignila se je na pol s kanepeja in krčevito stisnila k sebi spečo Verico, kakor bi jo prosila: Pomagaj, varuj me, tvoja mama bo izgubljena. Hišna vstopi in javi obisk tujega — barona. Kamila je spoznala, da je prepozno poslala po pismo, da je izdana in prodana, da bo morala pasti v kloako, po kateri brede že marsikatera njena vrstnica. In zopet so prhutali krog nje vsi besji zopet se ji režali, vabili jo in bežali — a vmes je donelo nepretrgoma v njeno srce: Madonna! Madonna!

Mlada dama se ni mogla zbrati, da bi naročila hišni, naj obiskovalca odslovi, da je bolna, da je ni doma. Mehanično je vstala, dvignila Verico v naročje, katera je skrila zaspano glavico na njene razburjene prsi in šla sama — baronu nasproti. — — —

Dasi Jaroš ni bil bogve kak poznavatelj ljudij, imel je vendar dosti razsodnosti, da je bral s Kamilinega obraza, da ga to oko, to plemenito čelo ne vabi v greh; besedi mu je nedostajalo in najraje bi bil takoj rekel, da gre, da se je zmotil. Domišljjal si je prej, kako ga vsprejme razkošna dama, moderna Venera, kako ga bo obsipala z ljubeznjivostjo, kako se mu laskala predrzno — in kako bo on počasi zvedel odgovor na tisti — »zakaj«! — In ko vsega tega ni bilo, tedaj je bil še bolj presenečen, še bolj mu je šumelo po glavi, zakaj!

Ko je dal roko Kamili, ni je ona drzno stisnila; njena roka se je tresla in hitro izmuznila iz njegove, kakor bi prijela za razbehljeno železo.

Verica se je prebudila, pogledala prišleca, in blebetala, papa, papa — a kmalu je izbulila velike oči, namrdila obrazek, hudo pre-

gledala Jaroša in se spet zatopila v bele čipke na materinih prsih. Jaroša je to zbolelo, da ni prenesel njenega pogleda in za trenotek povsili oči, kakor bi se zbal angeljčka, ki ogrinja s perotjo mlado mamico.

Takisto se je godilo Kamili. Tudi ona je mislila, da bo tujec pretisnjen, parfumiran pustolov, kateremu gleda pohotnost iz kalnih očij. Zato je strmela v krepko rast, v jasno, odkritosrčno oko mladega moža in ni se ga bala, marveč v hipu ga spoštovala in sklenila, da mu vse pove, vse zaupa in vse potoži.

— — — — —

Jaroš je odšel. V budoaru na mizici je ležal petdesetak, pred Correggiov Madonno je pa klečala Kamila, sama krasna in lepa, da bi jo poželel Rafael, da bi pričaral njeno lice na platno ter ovekovečil zmagoslavje kreposti. Gospa Strossova ni moleč besedovala — ni dobila izraza za to, kar je čutila njena duša, katera je rajala in pevala, in pila najslajšo kupo, katere ne natoči užitek trenutne slasti — katero pijo samo oni, ki zmagajo sebe, vzljubijo krepost, podlost pa potepajo in stro. Krog Kamile niso več besneli demoni, rajski mir je vladal in zazibaval neomadeževano srce s harpo nebeških krilatcev v najmilejše sanje, v katerih ji je zvenela na uho večna pesem: »Blagor mu, kdor more prestopiti in ne prestopi, vršiti zlo in ga ne vrši — — —«

— — — — —

V hotelu Paris se je preobračal v postelji Jaroš Mihajlovič; v svesti si je bil, da je storil dobro delo. A dasi mu je ta zavest rahljala posteljo, bil je razburjen, nemiren. Današnje popoldne je buknilo kakor orkan v vrt njegovih vzorov. »Torej to je velikomestna čast — govoril je polglasno — to je čast — toalete, krepost — nezvestoba, poštenje — vonj parfumov.«

In zahrepenel je nazaj domov, kjer se ne prodaja poštenje, ne rušijo zakoni — radi toalete.

Pri vodnjaku.

Na večer pri studencu
dekleta dobroznana
zajemajo vodice
si v vederca kovana.

Ko polni se posoda,
mladenke govorijo:
Kaj novega je v vasi,
komu da zdaj zvonijo.

Kje ta in ta se ženi,
koga bo ona vzela,
in koliko pač dote
nevesta bo imela.

Pa reče dekcle jedno:
»O, čujte me, dekleta,
kako se spozabila
sosedova je Meta!

Pod oknom ji sinoči
gozdarjev sin postajal,
in šopek mu je dala,
ko pozno je odhajal!

Dekleta se zardijo
zdaj v gnjevu vse srditem:
»Kaj pa bo oče rekel
o grehu tem odkritem?«

»Poglejte jo hinavko
med nas naj več ne hodi,
ker trpi, da gozdarjev
zvečer krog hiše blodi!«

Vodica srebropena
pa mirno dalje teče
in nje šumenje tajno
dekletom to šepeče:

Vjzela vas, vjzela,
sedaj je Meta mlada:
Ker vsaka bi med vami
imela njega rada...

Zorana.

Žensko vprašanje.

Spisala Ivanka A.

Jej drugimi vprašanji, s kojimi se posebno bavi sedanji svet, je tudi žensko vprašanje. In kakor o drugih predmetih, tako se tudi o tem sodi in razmotriva mnogo in — različno. Ko se nekateri ogrevajo za to stvar, ter jej hoté pomoči do zaželjenega cilja, jej nasprotujejo drugi ter jej stavijo zapreke. Nekaterim je geslo njih delovanju: živela ženska emancipacija!« A drugim: »Poraz jej!«

To je pač vedna in vedna osoda pamentnih in potrebnih, kakor tudi nespametnih in nepotrebnih vprašanj, koje zastavlja in rešuje svet.

No, po mojem mnenju in prepričanju, je žensko vprašanje pametno in nujno potrebno. Ženska se skoro, skoro emancipiraj! Emancipirana ženska bodi glavni temelj, na kojega se zidaj nova, srečnejša osoda narodov.

Mogoče se tem mojim besedam ta ali oni — možno in verjetno da tudi — ona — prezirljivo smehlja. — Pa, slobodno! Jaz govorim iz prepričanja, kojega niti tako smehljanje ne omaje.

Ne mislite pa, da jaz govorim o nekih strašilih, ki hočejo svojo neumno pretiranost v obnašanju in mišljenju uveljaviti in opravičiti

v — ženskej emancipaciji. O ne! To so k večjemu emancipirane goske! Tem se o pravej, plemenitej ženskej emancipaciji niti ne sanja! Pa tudi zares! Emancipacija, koje cilj bi bil, oblačiti se kolikor možno ekstravagantno in po možkem kroju; potem nositi dežnik kakor »gigerl« in obnašati se kolikor možno oblastno, proti možkim drzno in izzivajoče, tu in tam zaničljivo in da se vsemu postavi krona, kaditi uprav sultanski — tako emancipacijo pač treba zatreti, ugonobiti osmešiti. Taka ženska nima z mojo emancipirano žensko najmanjše zveze, niti najmanjšega sorodstva. Kakova pa bodi ženska devetnajstega ali bolje dvajsetega stoletja! Čujte, kako si jo predstavljam jaz.

Iz lastne skušnje sem prepričana, da je najtrdnejši temelj vsemu dobremu in lepemu, globoka, prava, srčna vera. Verna — v srcu mnogo bolj, nego v zunanjih, največkrat hlinjenih, trhlih dokazih, — bodi ženska. Smelo se drznem trditi, da je človek tedaj najbolj svoboden, kadar je najbolj čednosten.

Na krilih čednosti, povzdigne se ženski duh visoko nad nečimurno, prazno vsakdanjost in hrepenel ter omedleval ne bode za novo obleko, novim klobukom. Velikoveč bode iskala zabave, prijetnosti in zadovoljnosti v znanosti. A znanosti iskala bode radi znanosti same, ne pa radi naslova doktorica, profesorica i. t. d. Častni naslov bodi znanju vedno kot malovreden nameček. Zato naj tudi ne bodejo velikošolske študije jedini cilj ženskej emancipaciji! To bi bilo stvari naravnost škodljivo. Seveda je lepo in — imenitno, ako ktera z vspehom dovrši študije na visoki šoli, ter potem samostojno, blagonosno deluje za človeštvo. A to more doseči razmeroma le prav malo ženskih, bodisi že radi gmotnih sredstev ali pomanjkanja učilišč za ženske. In ko bi to tudi bilo vsem možno, — ne sme le bi se nikakor vse posluževati te možnosti. To je jasno brez besed. A tako daleč ne vem, da bi nas privedel sploh kateri vek in brez skrbi smemo želeti mnogo slovenskih slušateljic na univerzah.

Žensko emancipacijo in znanost sploh torej nikakor ni omejiti na medicinske in pravne študije. Tudi nikakor ni potrebno, da bi vsaka ženska bila visoko učena ali zelo študirana. Ako pa je ktera tako učena vsled duševnih močij in gmotnih razmer, — prav je, hvalno in lepo. Drugim pa, to je ogromnej večini ženskih, pravim:

Iščite znanosti po svojih močeh in pripomočkih. Čitajte dobre knjige, čitajte pazljivo in marno. Skušajte primerjati to, kar čitate, sedaj z onim, kar ste kdaj čitale in — doživele! Opazujte, razmislite in presoajte življenje od vseh strani, v vseh okoliščinah. Storite to se stališča čednosti. In kar spoznate s tega stališča za pravo in dobro, tega se oprimate trdno in skušajte prenesti v resničnost, v

življenje. Vaše prepričanje bodi v tem neomajno kakor skala, ob katero se že tisočletja zaman besno zaganja ljuti val morja. In — emancipirane ste.

Stem pa nikakor ne bodi rečeno, ljube i drage Slovenke, da bi morale vedno govoriti le učeno in vedno mučiti in napenjati duševne sile ob reševanju raznih znanostnih vprašanj. Bog varuj! Potem bi pa bilo res neprijetno in dolgočasno na svetu. Tudi bi se nam lahko očitalo, da svoje znanje obešamo na solnce ter se ponašamo z njim kakor — z obleko.

Kadar je čas za to, le bodimo žive, brezskrbne, vesele in ljubeznjive! Tudi emancipirana ženska očaruj s svojim smehom in ljubkostjo svoje obližje. Zgodi se pa to le v razvedrilo sebi in drugim. Onega neumnega, rekla bi topega, budalastega prilizovanja, brez misli in čvrste plemenite samozavesti — onega pa se je ogibati kakor kužne bolezni. Ako bi se vse ženske tega držale, potem bi se pač tudi radi ali neradi spametovali gotovi možki, ter uvideli, da ženska ni mrtva ali le nekako umetno živeča igrača, na svetu le radi njihovega kratkočasjeja in njihovej muhastej volji na razpolaganje. Jaz sploh ne razumem, da je možno občevati ali celo ljubiti domišljavo bitje, ki skoro ne ve, da živi, še manj pa kako in zakaj da živi...

Nasprotno pa, kako hitro in prijetno nam poteče čas v izobrazenej družbi! Duševno izobražen človek je vedno duhovit tudi v zabavi in kratkočasju. Njegovo govorjenje je vedno zanimivo in prijetno. Z jedno besedo ti pove več, nego puhloglavc s petdesetimi. Vedno ga moraš občudovati in raduješ se njegove družbe. In še potem, ko se že ločiš od njega, premišljaš njegove nazore o različnih stvareh ter jih presojaš. Baš pri tem pa duševno mnogo pridobiš.

Zato pa seveda emancipirane ženske niso one goske, koje neskončno osreči drzen smehljaj in se jih pita ob jednom s slaščicami, s frazami, kojih imajo navadno možki za vse slučaje kar cele zaloge... Za takove puhlice ima izobrazena ženska le prezirljiv, a v najboljšem slučaju pomilovalen posmeh. Pač pa ljubi izobrazena, duševno svobodna ženska, ako se vname ljubezen v nje globokočutečem, plemenitem srcu — neprimerno iskreneje in zvesteje, nego one praznoglave in domišljave dame, modernega salona.

Ljubezen duševno emancipirane, plemenite ženske se ne more nikdar dovolj ceniti in nje vzvišene moči in ognja ne opiše nobeno pero...

In kakova gospodinja, kakova mati postane tako emancipirana ženska! Vsaj ona ne pozna dolžnosti le iz pripovedovanja drugih. Njej niso te dolžnosti navada, običaj... Globoko v njenej duši je

krasen altar in na tem altarju imajo prostor nje čustva, nje dolžnosti . . . Njim daruje in posvečuje vse svoje duševne in telesne sile. Pot, po katerem ima hoditi, si je ostro in določno začrtala . . . Zato stori vse premišljeno, varno in gotovo. Njenemu paznemu očesu ne odide noben nedostatek v hiši. Ko pa ga je zapazila, ne miruje prej, dok ga ne odpravi. Svojemu možu je desna roka, a pri tem udana in ljubeča soproga. Ako zazre sè svojim globokim duševnim bolj nego telesnim očesom oblak na njegovem čelu, skuša ga razvedriti in vtolažiti. Premnogokrat mu vé pomagati tudi z modrim svetom in dejanjem. Nje otroci niso nikdar razuzdani in razvajeni. Pozna se jim na prvi hip, da jih odgoja skrbna in umna roka . . . Ti otroci nikdar niso nepokorni in ne ubogajo iz bojazni, marveč iz ljubezni in spoštovanja. V svojej materi vidijo svetnico, v očetu dobrega in ljubega gospoda in zapovednika.

Taka je emancipirana ženska kot gospodinja, soproga in mati.

A tudi ona, ki se ne poroči, ni prav v ničemur podobna zloglasnim »starim devicam«. Kajti, emancipirana ženska stremi le in edino le za dobrim in lepim — a ne možkim! To išče ona v sebi samej, v svojej lastnej duši. Glavna briga jej je vzvišena duševna izobraženost in popolnost. V tem je neomajljiva! Stem skuša pa blagodejno vplivati na svoje obližje ter sploh koristiti človeštvu. In tako bitje vendar ni smešno, hudobno! V dosego vsega tega pa vsekako ni neobhodno potreben zakon.

Tako nekako si jaz predstavljam žensko emancipacijo in ako bi bile vse ženske tako emancipirane, — koliko zla, bede in gorja bi izginilo s sveta! . . .

Sreče!

Spisala „Z“.

H, vi dobri ljudje, ali veste, kaj je bol? Ali veste, kaj je silna, divja, strašna dušna bol? Ali veste, kaj je lakota, brezumna, grozna lakota po sreči?

Ha, ha, vaše egoistične duše, vaša mrtva, mrzla srca naj vedo! ? Neumno!

Saj se smejem in vi se mi smehljate, vsaj sprejemam iz vaših plemenitih rok prijaznost in ljubeznjivost, kaj hočem pač več! ?

Ha, mar meni taka naberačena čustva, mar meni drobtine, ko potrebujem hleba!

Sreče hočem, sreče! Kaj nimam pravice do nje, nimam li duše, nimam li srca, ki si je želi tako strastno, tako mogočno, da je ta želja enaka peklenskim mukam!?

Dajte mi vendar sreče, ko umiram, ko se zvijam in medlim v svoji duši, ko se mi srce trga v tem gladnem pohlepju!

Ah, sreče mi dajte, sreče!

Saj hočem tako malo, tako malo!

Samo jedno dušo, samo jedno srce, samo ljubezen jednega živega bitja!

O, da znate, kako človek želi, kako more želeti zapuščeno, osamelo bitje! Tako ognjeno, tako blazno, da mu kri zastaja v žilah, da se mu možgani tope v vroči glavi. Vsak dih je muka, vsaka misel divja neznosna bol.

Srca iščem, vročega strastnega srca in ognjene čuteče duše.

In kaj mi ponujate vi, vi blagi, plemeniti ljudje?

Ha, ha, čemu se mi rogate!?

Kaj so mi vaši milostivi nasmehi, kaj vaše prazne fraze?! — Nič!

Jek vaših besed še ni zamrl v zraku, usta se vam še raztezajo v prijazen posmeh, a v srcu vam vstajajo že novi čuti, nove skrbi.

Toliko ljudi in nobenega človeka!

Ah, kaj mi je vsa ta razdeljena ljubezen! — kakor kaplja vode v ogenj! Ali ni nikogar, ki bi vse sile, vse moči svoje duše spojil v jedno veliko plamtečo čustvo!?

Kaj mi pomagajo odlomki, ko iščem celote!

Dajte mi sreče, dajte mi duše, dajte mi ljubezni!

S topo resignacijo čakam tega čustva, da se stopim in preidem v njem in s kruto bolestjo v duši begam okrog in iščem, iščem! V cerkvah poklekam, valjam se v prahu, zvijam se v prošnjah, pa le nepremični svetniški obrazi zro v me z oltarjev. Zatekam se med ljudi, med tolpami se peham, pohajam po ulicah, zrem ljudem v oči, a samo njih ledeni pogledi mi ranijo boleče srce.

Vrgla bi se med ljudi in kričala, tulila, prosila in proklinjala:

— Imate li dušo?! Dajte mi jo, jaz umiram! —

Ah, samo jek bi se krohotal v zraku.

Tu v prsih pa mi tolče srce in upa ter čaka. Stokrat se vara in stokrat se vspne in upa in želi strastneje, blazneje nego prej. In duša se mi trga, gine, trpi zaman.

O ti prokletstvo človeštva!

Dušo imaš, srce imaš, a imaš jih samo, da jih dajaš družim, imaš jih, da želiš tuje ljubezni.

Ha, ha, in kje je dobiš, kje!?

Kaj ti ponujajo?

Ah, saj vse svoje sile razprše na stotine isker, od katerih vsaka umre v hipu, ko je začela biti. Hočeš imeti ognja, topiti se hočeš v plamenu, kako naj te ogreje utrinek!?

In če divje proklinjaš osodo, če stiskaš pesti v neznosnem jadu ali če medliš, umiraš v svoji nemoči, saj je vse, vse zaman!

Lačna sem, lačna, lačna!

Ali veste, kako je, kadar duša umira gladu, kadar umira, gine in vendar ne more umreti, ne more se stopiti v nič?!

Vsi čuti se vam rafinirano ofinijo, podvoje, raztegnejo v nepojmno, neznano veličino in vi ginete pod silo svojih lastnih čustev. V hipu okušate v hip koncentrirano srečo vesoljstva, v drugem spoznate ničnost svoje iluzije in v duši vam divja obupna bol. Tisoč muk vam trga srce in sleherni živec v telesu vam trepeče. Dozdeva se vam, da vam nevidna, kruta moč trga živo srce iz živih prsij, ko da vam možgani vro v razbeljeni lobanji. Sleherni mišica v organizmu vam trpi, v oči vam privre kri, pljuča se vam napno do skrajnosti in vse to se spaja v obupen, divji plač prevarjenih nad.

In vse to divja v duši, dokler ne pride trudna boleča resignacija.

Smehljaje sprejemate drobtine, zavržke tam, kjer ste mislili, da se vam poda najbolje; malo prijaznosti dobite tam, kjer ste mislili dobiti srce.

In vse blazne nade so vam duše v srcu. Zatirate jih, glušite jih, a one životarijo dalje in vi jih v tajinstveni samoti vaših duš gojite in negujete.

Morda . . . morda . . .

Ha ha! Morda . . .

Zunaj sije solnce, morje se širi, morje se dviga.

Ah, krasno je, krasno!

Tudi moje si solnce in morje in nebo in zemlja.

Toda, me li vidiš ti solnce, me li čutiš ti zrak?

Ti, priroda, rogam se ti, čustva mi vzbujaš, nasitiš jih ne.

Ljudij iščem, srca, duše, sreče.

Morda . . .

Ha, ha! Upati je blazno!

Človek je blazen, zato upa . . .

Književnost in umetnost.

Tavčerjeve povesti. III. v Ljubljani 1898. Kakor da bi se bil realizem že nekoliko preživel! V vseh literaturah se prikazujejo nove smeri ali bolje rečeno individuálni pisatelji, ki se ne brigajo za nikako smer temveč pišejo po svoje. Med drugimi se oglašajo vedno češče romantične bajke kakor glasovi iz davno minolih dni: Hauptmannova »Versunkene Glocke«, Humperdinkov »Hansel in Gretel«, Sudermannovi »Die drei Reiherfedern« so sijajni dokazi zato. In reči se mora, da vse to ljudem prija. Nasprotniki realizma seveda triumfujejo, češ: to je zopet poezija! — Zagovorniki njegovi pa se jim smejejo in v svoji namišljeni nezmotljivosti rogajo, češ: take budalosti — to je za otroke! Nekdaj bi bil morda tuda jaz pritegnil zanjim. To je bilo tedaj, ko smo se slepo navduševali za realizem in za vse, kar je nosilo le firmo realizma, ter zametavali vse drugo brez pardona. Sedaj sem se te krutosti že iznebil. Morda bi mi kdo očital, da sem se izneveril svojim prejšnjim mislim; ne, tega ne! Še sedaj sodim, da je realizem najnaravnejša in najbolj zdrava literarna smer, kolikor se sploh sme umetnost ustesnjevati v smeri. A ne sramujem se tudi priznati, da sodim danes precej drugače o njem nego nekdej.

Zdi se mi, da je novodobno romantiko provzročil uprav realizem, to se pravi pretirani ali psevdorealizem; dejal bi: romanticizem, ki je tičal v realističnih spisih, je povzdignil svojo glavo in poskusil kakor kak preznaní pretendet, ali je že prišel zanj čas ali ne.

Tudi romantika je nekdej rodila realizem. Nekdej so videli pisatelji svoje junake prevelike, prepopolne in preidejalne, sedaj pa so jih videli prenizke, prezlobne. Realisti jih hočejo videti majhne; saj so hoteli pokazati, da so ljudje drugačni nego nam jih je kazala romantika, in za to so jih pokazali v vsej njihovi nagoti. K namenu se je pridružil še nekak srd nad človeškim hinavstvom. Z gnjevom so stikali in stikajo realisti v najskrivnejše kote in na potu za resnico razkrivajo brezusmiljeno in z neko slastjo najumazanejši strani človeškega življenja. A to jim še ni zadoščalo. V svoji gorečnosti so videli potem res vse prečrno, začeli so romantično pretiravati ali pa so nalašč iskali in zbirali same slabosti. In to je bila napaka realizma. Da bi bil ostal zvest svojemu programu, slikati resnico, svet, kakoršen je, ljudi kakoršni so res, ne imel bi toliko nasprotnikov in obdržal bi dalje gospodstvo v literaturi.

Nekoliko predaleč na to krivo pot je zašel menda tudi slovenski realizem z Govèkarjem na čelu. S početka sem mislil, da je to

samo »Sturm in Drang« — stadij novega gibanja, ki se kmalu umiri in nam podari popolne plodove. A to se doslej, žal ni zgodilo. Za Govékarjem jo je udarila cela tropa manj znanih literatov; a mesto da bi ustvarjali iz svoje duše, individualno, posnemali so slepo in tako smo dobili v zadnjem času zopet le šablonsko literaturo. Tako si nekdanj nisem mislil realističnega prepороda.

Na svojem potu je izmed mlajših moči ostala Mária, da ne govorim o Cankarju, ki je vsekakor sedaj naš največji novelistični talent, povsem modern, včasih tudi še preveč modern! . . .

In ker smo vedno za par desetletij za drugimi, tavamo še sedaj sredi realizma, oziroma prečesto psevdo realizma. Novodobne romantike še nimamo. Nekak nadomestek pa nam je Tavčarjev romantični zem, oživiljen v njegovih zbranih spisih. Tretji zvezek nam je prinesel zopet dva plodova divnega Tavčarjevega peresa: Zgodovinsko novelo »Janez Solnce« in podobo »Grajski pisar«. S slastjo sem jih prečital, uverjen sem, da tudi drugi. Variatio delectat; in človeku res začno presedati spisi vedno istega kroja in z obrabljenimi idejami.

Tavčarjevi noveli se mi zdita sveži, kakor mlado pomladansko cvetje. Oba spisa sta zajeta iz sedemnajstega stoletja in iz domače zgodovine. Nikar naj se ne prestraši, komur zveni zgodovina zoprno in neprijetno. Tu ni nič dolgočasnega, suhoparnega. Pred nami sicer nastopajo naši stari plemiči: Turjačani, Auerspergi, Hohenwarti, Valvasor, Schönleben, a Tavčar jim je udihnil toliko zanimivega življenja, da slušamo z napetimi ušesi prigodkom in govoricam; opremil je spise s takim romantičnim aparatom glede scenerij in sloga, da dihajo uprav zrak one dobe. Kakor v kaki orožnici se gibamo med njimi in kar mogoleti vidimo po ulicah ljubljanskih polno podeželskega plemstva. To je bilo zadnje dneve mesca julija l. 1660., ko se je že vse pripravljalo na sprejem cesarja Leopolda. A še bolj jih je vznemirjal slučaj, »ki je v tistih časih z grozo in studom napolnjeval vse kranjsko plemstvo, gospodov prelatov ne izvzemši«. Vitez Janez Solnce se je bil zaljubil v hčerko bogatega ljubljanskega ranarja, »ki je bila lepa kakor luna v jasni noči«. In ko se je res poročil z Ano Rozino, tedaj je vrelo vse skupaj in celo deželni odbor se je pečal s to stvarjo. Solnce je moral pretrpeti mnogo od mladih vročekrvnih vitezov. Vse to slika mojster Tavčar v živih bojah in živahnem slogu. Predočil nam je oblastno gospodstvo Turjačanov: deželnega glavarja Volka Engelbrehta, Janeza Vajkarda, vsemogočnega ministra Leopolda I. in generala Herbarta, »ki so izsesavši bogastvo iz zemlje slovenske, bili tedaj na vrhuncu posvetne sreče in slave in živeli v

blesku kakor kak despot v jutrovi deželi«. Vmes je natrosil prizore iz rokovnjaškega življenja.

»Grajski pisar« nam pripoveduje žalostno snubitev Jošta Tolmajnarja. Kakor da bi čitali kak star spomenik iz minolih stoletij, se dozdeva človeku, ko se začne: »Anno Domini MDLXXXV. V imenu Boga Očeta, Sina in svetega Duha! Te dni sem jaz, Jošt Tolmajnar, po božji milosti in po milosti gospoda, gospoda Ruprehta, škofa brizinskega, grofa v Palaciji . . . grajski pisar ravno tu na Visokem, sklenil, da si snubim čislano devico za ženo in za zakon, sklenjen po zapovedih naše svete matere katoliške cerkve. Sklenil sem, da zapišem, kar se je mojemu življenju pripetilo v taistih časih. Bogu bodi v počaščenje in meni v tolažbo na stara leta. Kar je zapisano, ostane; beseda sama pa odleti kakor ptica, ki je danes na grajski strehi, jutri pa Bog ve kje tam doli, kjer je turški sultan hud gospodar svojim podložnikom«. Kako svečan je ta slog!

Največja prednost Tavčarjevega peresa je, da je znal razmeram in časom, v katerih se godé njegove povesti, prilagoditi povsem tudi jezik. Tako veličastno, mogočno doné njegove besede! On je v istini mojster slovenske proze. Kakor ga rabi, tako pride jezik z njegovega peresa. Kako maziljeno, svetohlinsko govoré n. pri. trije Turjačani pred dohodom cesarja Leopolda! Z njihovih govorov kar sika mejsebojna zavist! In kako robate besede se vsipajo iz ust rokovnjačem, ki čakajo pod Turjakom na svojo žetev. Kedar čitam Tavčarjeve novele, zdi se mi, da je vse tako zaokroženo. Drugod se dozdeva človeku, da manjka tu ali tam kaka beseda ali da je to in ono v stavku odveč; pri Tavčarju pa je tako, kakor bi se drugače ne dalo, ne smelo povedati. Te umetnosti naj bi se naši mladi pisatelji učili od Tavčarja. Da bi ga posnemali v snovéh, tega bi jim ne svetoval; prepričan sem, da bi ponesrečili. Take snovi zna opisovati le Tavčar. In zato je tembolj obžalovati, če mu je politika res za vedno izbila pero iz rok. Morda se je naveliča in se zateče zopet k literaturi. Jaz še nisem izgubil upanja.

Dr. Fr. Vidic.

Razno.

Nietzsche in ženske. »Zukunft« prinaša velezanimiv članek Hedvige Dohmove »Fr. Nietzsche in ženske«, v katerem mlada nemška pisateljica dokazuje, kako je jeden največjih misliteljev našega sto-

letja nehal biti mislitem, kakor hitro je začel govoriti o ženskih. Za pisatelja Zarathustre je ženska neka halucinacija, ki se ne da spraviti v sklad z vesoljno obliko sveta v duši filozofovej. In ni čuda: Fr. Nietzsche je poznal od ženskih samo globoko mislečo Loo Andreas Salomé, ali občene s to znamenito ženo se je obmejevalo le na ocenjevanje dela misliteljevega; z idealistinja Malvino v. Meysenburg občeval je pa mladostni filozof, kakor s častljivo starko. In tako «ni znal govoriti o ženski on, ki se je znal pogovarjati z bogom in z bogovi, on, ki je celo govoril z zvezdami, duhevi in prikaznimi». Kjerkoli omenja Nietzsche ženske, vidi v njej zvito in potuhnjeno neprijateljico moškega, držečo v svojej tigrovej šapi bodalce. Toda Nietzsche, ta mojster paradoxov, si ne želi, da bi morda kedaj nehala to neprijateljsko razmerje, zanj je to dvomljivo neprijateljstvo stalno kazalo razmerja med moškim in žensko. Kajti ko spregovori Zarathustra o ženskej, pravi, da naj bode po orientalskem običaju zaprta v haremu ter ostane tam vedno le rodeče bitje.» Nietzsche proklinja vse te, kateri hočejo žensko povzdigniti ter vrniti jej knjige v roke, kjer bi se po njegovem nazoru morala svetiti le molitvena knjiga. «Rodi ali moli!» kliče ustanovnik «novega plemstva, novega rodu» ženskej, ter ne zapaža, da se ravno s temi besedami bahajo oni, kateri morajo biti pogaženi, ako hoče Nadčlovek vzrasti. H. Dohmova trudi se vse te absurdne trditve zdaj ironično, zdaj praktično, zdaj filozofično ovreči ter z veliko duhovitostjo dokazuje, da ne bi mogel nikoli Nietzschejev bog — Nadčlovek bodočnosti — povstati, ako bi se uresničil njegov sen o bodočnosti ženskih. Pri vsem spoštovanju do Fr. Nietzscheja upa si odvažna pisateljica trditi, da je menenje Nietzschejevo o ženskej popolnoma brezpomembno, ker se opira le na prazno teorizovanje. Svoj članek, v katerem bistroumno zasleduje vzrok modernega misogynstva, — katero izvira včasih iz tega, da moški poznajo samo slabe ženske, včasih pa, ker se ženska ne sklada z njihovim jednostranskim svetovnim naziranjem — končuje H. Dohmova z besedami Nietzscheja: «Tudi veliki duhovi imajo samo poznanje svojih pet prstov. Precej za tem poznanjem se konča njih premišljevanje ter se začinja njihova neskončna praznota in glupost».

«Ž. s.»

Shod spodnještajarskega učiteljstva.)* Na shodu spodnještajarskega učiteljstva, ki se je vršil v četrtek, dne 9. t. m., se je zagovarjalo tudi načelo «Jednake dolžnosti, jednake pravice» in to gledé na ureditev plač.

*) Oklic nam je došel za 4. št. prepozno, da bi ga bila «Slovenka» ponatisnila ali vsaj navduševala za shod. Op. ured.

Doma.

Kroničen želodčni in črevesni katar. Nek doktor priporoča proti želodčnemu in črevesnemu kataru prašek, ki obstoja iz enakih delov rabarbare, magnezije in prepariranega oglja. Tega praška naj se izpije vsak dan dve žličici (Kaffeelöffel); sicer ni ta prah kaj lep za pogled, vendar se da že izpiti z vodo, ko se misli, da pomaga.

Šokoladni kruh. Naredi iz osmih rumenjakov sneg, 250 gramov presejanega sladkorja, prav toliko na debelo stolčenih mandeljnov, nastrgane šokolade, 125 gramov moke in 8 gramov cimeta. Vse to zmešaj in napravi testo ter je zvaljaj, da bo debelo za dva ali tri noževe hrbte in je zreži na poljubne oblike. Speci potem v primerni vročini.

Brillantine. Morda bodo naši gospodje zadovoljeni, če jim tu le povemo, s čim si lahko parfimirajo svojo brado. Zmešajo naj toliko delov ricinega olja (Ricinusöl) kolikor delov prav močnega alkohola. V to mešanico naj prilijejo nekaj kapljic kakega eteričnega olja. Drugi parfem se napravi iz 10 gramov heliotopove esence (Extrait de Heliotrope) in 50 gramov mandeljnovnega olja.

Listnica uredništva.

R-j. Za sedaj samo toliko, da sem prejela, pregledati še nisem vtegnila.

Podlesnikov. Vam velja prav isto, «teta Liza» pride.

E. Mladé. Naložili ste si menda pretežavno zadačo, prihodnjič, ko jo prečitam, Vam naznačim, kako ste jo rešili. Vsekakor je jako lepo, da tako pridno študirate.

Mokriška. Razven jedne «Uteha» so vse dobre. Pridejo, hvala!

Vasilij Vasiljevič. Samo «slovo» je godna za javnost. Pride.

Ivan. Vaših pesmi ne kaže priobčiti nobene. Nekaj dobrega imate zlasti v dikciji, v celoti ste pa ali prebanalni ali pa prenaivni.

Popravek. 1. V zadnji št. je v «Sliki z Dunaja» izostal cel stavek, kar je črtici na kvar. Čita naj se torej: «Visok, močan vojniki se je ozrl le za hip v mlado ženo, potem pa je pihal v svoj rog kakor poprej. Ljudje, ki so se nabrali okoli mladenke, razšli so se zopet, samo star, upognjen mož je stopil sočutno k njej. Poprašal je... itd. na 75. strani. 2. Notico o hrvatskih slikaricah je napisal A. Aškerc, katero ime je tudi izostalo po stavčevi pomoti.

